

Popularnonaukowe streszczenie projektu

1. Cel projektu

Związanie Izaaka (w jęz. hebrajskim *Akedat Icchak*), znane jako *Ofiara Izaaka*, jest jedną z najbardziej przejmujących historii opisanych w Biblii Hebrajskiej w Księdze Rodzaju 22 (1–19), mającą ogromne oddziaływanie. Będący w podeszłym wieku Abraham otrzymał od Boga rozkaz złożenia w ofierze na górze Moria swojego jedyne, długo wyczekiwanego i ukochanego syna Izaaka. Posłuszny Abraham zabiera Izaaka na miejsce, w którym ma zostać złożona ofiara i związawszy go, kładzie na ołtarzu. W ostatniej chwili Bóg odwołuje jednak swój rozkaz, przysyłając anioła, który mówi Abrahamowi, by zamiast syna ofiarował barana. Niezwykle istotne jest tu podkreślenie, że ofiara nie została złożona i Izaak nie został poświęcony. W związku z powyższym najodpowiedniejszym terminem używanym do opisu całego zdarzenia nie powinna być „ofiara”, ale „niemal złożona ofiara”. Narracja o Akedzie jest niezwykle ważna dla trzech religii monoteistycznych. W szczególności w średniowieczu, w okresie wypraw krzyżowych, wielu Żydów – „podążając za tym, co dokonało się w Akedzie” – wybierało śmierć zamiast konwersji na chrześcijaństwo i dobrowolnie składało w ofierze siebie i dzieci, wykazując tym samym swoje oddanie i lojalność wobec Boga. W tym kontekście, mimo że dotyczy „ofiary niemal złożonej”, Akeda stała się symbolem faktycznie złożonej ofiary. Ta reinterpretacja pojawia się już w literaturze rabinicznej, która powstawała przed średniowieczem. W żydowskiej literaturze, sztuce i myśli teologicznej *Akeda jako złożona ofiara* stała się istotnym motywem, będąc konsekwencją Holokaustu. To ważne zjawisko w kulturze żydowskiej XX wieku nigdy nie zostało odpowiednio zbadane, w szczególności w sztukach wizualnych.

2. Badania realizowane w projekcie

Celem badań jest analiza *Akedy jako złożonej ofiary* w dziełach sztuki i literatury powstałych w trakcie Holokaustu i po nim, zarówno w diasporze, jak i w Izraelu – od roku 1939 do końca XX wieku. Zbadane zostaną głównie rozmaite przedstawienia *Akedy jako ofiary złożonej* w twórczości Mordechaja Arдона, Menashego Kadishmana, Naftaliego Bezema, Samuela Baka i Marka Chagalla. Okres obejmujący ponad 6 dekad umożliwi nam wskazanie na znaczący wzrost w kwestii reinterpretacji tematu, o czym świadczą fascynujące i wieloaspektowe ujęcia. W projekcie zanalizowane zostanie również pochodzenie *złożonej ofiary* dzięki sięgnięciu do literatury rabinicznej i średniowiecznej literatury żydowskiej. Zbadane zostaną także wizualne źródła *złożonej ofiary* w sztuce żydowskiej przed Holokaustem, np. u Abła Panna.

3. Powody podjęcia tematyki badawczej

Badania po raz pierwszy wskażą na znaczenie *Akedy jako złożonej ofiary* w międzynarodowych debatach na temat Akedy podejmowanych przez biblistów, teologów, historyków sztuki, literaturoznawców, badaczy zajmujących się studiami żydowskimi i kulturowymi. Interdyscyplinarny charakter badań *złożonej ofiary* w sztuce postholokaustowej powstałej w diasporze i w Izraelu pozwoli na prześledzenie różnorodnych ujęć rzeczywistej ofiary Izaaka pojawiających się w kulturze żydowskiej XX wieku w dyskursie teologicznym, intelektualnym i literackim. Badania wskażą też na związek między *ofiara niemal złożoną* a *ofiara złożoną* występujący we współczesnej kulturze żydowskiej. Tematy te wychodzą daleko poza „doświadczenie żydowskie”, jako że prześladowania i ludobójstwo dalej mają miejsce. Jednym z rezultatów tego studium będzie przyjrzenie się temu, w jaki sposób *złożona ofiara* wpłynęła na reakcje pojawiające się w odpowiedzi na tak częste problemy.